

GEÇİCİ KÖY KORUCULARI

Ertan Beşe*

Geçici Köy Koruculuğunun Ortaya Çıkışı, İşlevleri ve Hukuki Temeli Nedir?

1924 yılında çıkartılan 442 sayılı Köy Kanunu'nun 68. maddesi, "Köy sınırı içinde herkesin ırzını, canını ve malını korumak için köy korucuları bulundurulur" hükmünü içermektedir.¹ Yine aynı Kanun'un 74. maddesi, "Köy muhtarı ve ihtiyar meclisi, mahsul zamanlarında çapulcular ve eşkiya türemiş ise yağmadan köy halkını korumak için köylünün eli silah tutanlarından lüzumu kadarını gönüllü korucu ayırarak bunların isimlerini bir kâğıda yazıp kaymakama götürür. Kaymakamın müsaadesi olursa bu gönüllü korucular asıl korucularla beraber yağmacılara ve eşkiyaya karşı köy ve köylüyü korurlar (...)" hükmünü içermekteydi.

Fakat koruculuk sisteminin kökleri aslında çok daha gerilerdedir. Bugünkü koruculuk sistemini, bir bakıma Osmanlı İmparatorluğu döneminde 1891 yılında kurulan "Hamidiye Alayları"nın modern bir uzantısı olarak görmek mümkündür. Hamidiye Alayları, merkezi İstanbul'da bulunan İmparatorluğun, Doğu illerinde asayiş ve düzeni sürdürmek amacıyla bölgenin yerel nüfusundan oluşturmuş olduğu ve özellikle Ermenilere karşı kullandığı askeri birliklerdi.

Hamidiye Alaylarının tarihsel rolü ve etkileri konusunda ileri sürülen bir takım görüşlerin, günümüzdeki Geçici Köy Koruculuğu (GKK) sistemiyle ilgili olarak da gündeme geldiğini görmekteyiz.² Örneğin, Hamidiye Alaylarının da, aynen köy koruculuğu sistemi gibi, Kürtler arasında aşiret bağlarını güçlendirdiği ifade edilmiştir.³

Geçici Köy Korucularının bugüne sarkan öyküsü ise 1985'te başlamıştır. 1984 ve 1985 yılları, bölücü terör örgütü PKK'nın terör eylemlerine başladığı ve bu eylemlerin gittikçe yoğunluk kazandığı yıllar oldu. Terör örgütünün, özellikle engebeli dağınık yerleşim birimleri ve ulaşılması güç coğrafi bölgelerde yaşayan halkımıza yönelik katliamlara girişmesi üzerine güvenlik güçlerinden ve jandarma karakollarından uzak yerleşim birimlerinde yaşayan vatandaşlarımızın mal ve can güvenliğinin korunmasında güvenlik güçlerine yardımcı olmak ve köylülerin kendilerini korumalarını sağlamak amacıyla 26 Mart 1985 tarihli ve 3175 sayılı Kanun'la, 442 sayılı Köy Kanunu'nun 74. maddesinde değişiklik yapılarak Geçici Köy Koruculuğu sistemi kurulmuştur.⁴

Bakanlar Kurulunca tespit edilecek illerde; olağanüstü hal ilanını gerektiren sebeplere ve şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin köyde veya çevrede ortaya çıkması veya ne sebeple olursa olsun köylünün canına ve malına tecavüz hareketlerinin artması hallerinde de, valinin teklifi ve İçişleri Bakanlığının onayı ile yeteri kadar "Geçici Köy Korucusu" görevlendirilebilir. Bu şekilde görevlendirilen Geçici Köy Korucularına görevleri süresince ödenecek ücret ile hizmetin bitiminde verilecek tazminat miktarı ve giyim

* Yrd. Doç. Dr., Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Fakültesi.

1 Cumhuriyet tarihinde "Geçici Köy Koruculuğu" ilk defa bu yasayla kırsal kesimlerde yaşayan köylülerin, 1920'li yıllarda Kurtuluş Savaşı'nı fırsat bilerek ve devletin burarda zayıf olmasından yararlanarak faaliyet gösteren eşkiyalığa karşı kendilerini korumaları için oluşturulmuştur.

2 Hamidiye Alayları konusunda bkz. Osman Aytar, *Hamidiye Alaylarından Köy Koruculuğuna* (İstanbul: Medya Güneşi Yayınları, 1992).

3 Mete Tuncay, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek-Parti Yönetiminin Kurulması (1923-1931)* (İstanbul: Cem Yayınevi, 1992), s. 132.

4 Ek: 26.03.1985 - 3175/1 md; Değişik: 07.02.1990 - 3612/2 md.

bedelleri İçişleri ile Maliye ve Gümrük Bakanlıklarınca müştereken tespit edilir ve Maliye ve Gümrük Bakanlığı bütçesinin ilgili transfer harcamaları bölümünden İçişleri Bakanlığı bütçesine aktarılacak ödenekten bu bakanlıkça karşılanır. (Ek: 26.3.1985 – 3175/1 md.) Köy Korucuları ve Geçici Köy Korucuları'nın görevde buldukları süre içinde yaralanmaları, sakatlanmaları veya ölümleri halinde 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun hükümleri uygulanır.

Dolayısıyla Geçici Köy Korucularının ortaya çıkış nedeni, stratejik ve taktik anlamda PKK'ya karşı bir "Alan Hâkimiyeti" kazanmak ve "PKK'yı Bölgede Barındırmama" anlayışına dayanıyordu. Görevlendirilmeleri, belirli olağanüstü şartlara bağlanmış olup, bu şartların ortadan kalkmasıyla birlikte, yani şartların normale dönmesi ve emniyet ve asayiş ortamının tam olarak sağlanması durumunda, Geçici Köy Koruculuğu sisteminin kaldırılması da söz konusu olacaktı.

Köy korucularının çalışma usulleri, 442 sayılı Köy Kanunu'na dayanılarak İçişleri Bakanlığı tarafından "köy korucularının işe alınması, görev alanlarının belirlenmesi, görevleri, sorumlulukları, eğitimleri ve işten çıkarılmaları ve diğer özlük hakları ile ilgili esas ve usulleri düzenlemek" amacıyla hazırlanan ve 01.07.2000 tarihli ve 24096 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanan Köy Korucuları Yönetmeliği'nde düzenlenmiştir.

Bu Yönetmeliğin 11. maddesine göre köy korucuları, idari bakımdan köy muhtarına bağlı olup, onun gözetim ve denetimine tabidir. Köy korucuları, mesleki bakımdan görev yaptıkları köyün bağlı olduğu jandarma komutanının emir ve komutası altındadır. İlçe Jandarma Komutanı, köy korucuları teşkilatının eğitim ve özlük haklarını yürütmek, görevlerini etkin bir biçimde yapmalarını sağlamak ve denetlemekten mülki amir adına sorumludur.

Köy korucuları, göreve başlamadan önce ve görevde ihtiyaç duyulan hallerde Jandarma Genel Komutanlığınca belirlenecek usul ve esaslara göre en yakın birlikler tarafından belli bir süre eği-

time tâbi tutulurlar. Bu eğitim ve süreleri, devamlı surette ihtiyaca binaen yeniden planlanmakta ve göreve başladıktan sonra da devam etmektedir. Dolayısıyla geçici köy korucuları, görev ve sorumlulukları kanunlarla belirlenmiş olan devletin emniyet kuvvetlerine yardımcı nitelikte yasal silahlı birimlerdir.⁵ Bunların silahlı ve belirli yetkilere haiz olması, kuşkusuz eğitim ve denetimlerinin önemini bir kat daha artırmaktadır.

Söz konusu mevzuat kapsamında görevlendirilen Geçici Köy Korucuları, bölgedeki köy ve mezraların güvenliğini sağlamanın yanı sıra terör örgütüne karşı yürütülen operasyonlarda, bazı ekonomik tesislerin korunmasında ve yol güvenliğine yönelik tedbirlerde görev yapmaktadırlar. Yöreyi ve araziyi iyi tanımalarından dolayı, bugüne kadar yürütülen terörle mücadele faaliyetlerinde korucuların güvenlik güçlerine ve operasyonlara çok ciddi katkıları olduğu devletin çeşitli birimleri tarafından belirtilmektedir. Tehlikeli görevlerde bulunmuşlar, araziye aşına oldukları için operasyonlarda en önde gitmişlerdir. 1400 civarında korucu canını kaybetmiş, PKK'ya karşı mücadelede etkili oldukları için aileleri, aşiretleri PKK'nın hedefi haline gelmiştir.

Geçici Köy Koruculuğu Sisteminde Son Durum Nedir?

Geçici Köy Koruculuğu sistemi bugün 22 ilde uygulanmaktadır. Bu iller, Diyarbakır, Hakkâri, Şırnak, Tunceli, Batman, Bingöl, Bitlis, Mardin,

5 Köy Korucuları Yönetmeliği'nin 9. maddesi için bkz. 01.07.2000 tarihli ve 24096 sayılı *Resmî Gazete*. "Köy korucularının görevleri şunlardır: a) Köy halkının canına, ırzına, malına ve tasarruf emniyetine tecavüz edenleri belirlemek, bunları takip etmek, köy muhtarına ve en yakın jandarmaya en seri vasıtayla bildirmek, kaçmalarını, saklanmalarını önlemek, köy halkının ve köyün zabıta görevlilerinin de yardımıyla yakalamak; b) Suç işlenirken veya işlendikten sonra, henüz izleri kaybolmadan sanıkları yakalamak; c) Adli kolluk işleri ile ilgili olaylarda, delillerin kaybolmamasını sağlayacak tedbirleri almak; d) Yangın, sel, deprem, toprak kayması, çığ gibi tabii afetleri bilgi edindiğinde, köy muhtarına ve en yakın jandarmaya haber vermek; e) Köyde bulunan eski hükümlülerin, sabıkalı ya da şüphelilerin iş ve ilişkilerini araştırmak, asker ve yoklama kaçaklarını takip etmek, bunlar hakkında elde ettiği bilgileri muhtara veya jandarmaya bildirmek; f) Bağ, bahçe ve yolları, içme suyu tesisleri ile trafo ve köy orta malları, su kuyuları, su setleri ve kanallarına ve benzeri köy tesislerine yönelik her türlü tecavüzleri önleyecek tedbirleri almak ve bu gibi tesislerin korunmasında genel ve özel kolluk kuvvetlerine yardımcı olmak."

Muş, Siirt, Van, Adıyaman, Ağrı, Ardahan, Elazığ, Gaziantep, Iğdır, K.Maraş, Kars, Kilis, Malatya ve Şanlıurfa'dır. Hangi illerde Geçici Köy Koruculuğu sisteminin uygulanacağına ilişkin kararı, ilgili kanun gereği "Bakanlar Kurulu" vermekte olup, bu konuda alınan ilk Bakanlar Kurulu Kararı, 27.06.1985 tarihli ve 9632 sayılıdır.

Geçici Köy Koruculuğu sistemi 1985'te ilk defa yasalaştığında da, uygulanmaya 22 ilde başlamış, 1993 yılından itibaren de 13 ilde uygulanan "Gönüllü Köy Koruculuğu"yla birlikte il sayısı 35'e çıkmıştı. Halen 58.000⁶ civarında Geçici Köy Korucusu görev yapmaktadır. Bununla birlikte, Geçici Köy Koruculuğu için devletin 66.000 kişilik bir kadroya sahip olduğu bilinmektedir.⁷

İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu, CHP İzmir Milletvekili Türkan Miçoğulları'nın soru önergesi nedeniyle, Eylül 2005'te yaptığı bir açıklamada, halihazırda 22 ilde 57.757 geçici köy korucusunun görev yaptığını, en çok geçici köy korucusu bulunan ilin Hakkâri olduğunu belirtmiş ve Diyarbakır'da 5187, Şırnak'ta 6756, Batman'da 2887, Bingöl'de 2511, Bitlis'te 3730, Mardin'de 3323, Muş'ta 1860, Siirt'te 4661, Van'da 7320,

Hakkâri'de 7614, Tunceli'de 368, Adıyaman'da 1485, Ağrı'da 1838, Ardahan'da 91, Elazığ'da 2083, Gaziantep'te 555, Iğdır'da 362, Kilis'te 33, Kahramanmaraş'ta 2236, Kars'ta 558, Malatya'da 1365, Şanlıurfa'da 934 geçici köy korucusu bulunduğunu açıklamıştır.⁸

Kadrolu Geçici Köy Korucularına aylık maaş olarak, Aralık 2005 tarihi itibarıyla, ortalama 390 YTL ödenmektedir.⁹ Bunun dışında, son yıllarda, düzenli olmasa da devlet tarafından elbise, ayakkabı ve yiyecek yardımları da yapılmaktadır. Dolayısıyla, Köy Korucularının, yuvarlak bir rakamla devlete yıllık masrafları yaklaşık 300 milyon YTL civarındadır.

İlk defa uygulanmaya başlandığı 1985'ten günümüze kadar 22.000 civarında Geçici Köy Korucusunun istifa ettiği, önemli bir miktarda korucunun da çeşitli nedenlerle ilişğinin kesildiği bildirilmektedir. Geçici Köy Korucusu olarak görev yapan vatandaşlarımızdan şu ana kadar 1400 kişi görev başında can vermiş, 2000 kişi de doğal yollardan vefat etmiştir. 900 civarında Köy Korucusu da çeşitli suçların sanığı olarak tutuklu bulunmaktadır.

Ayrıca kadrolu olarak görev yapan Geçici Köy Korucularından başka, herhangi bir ücret/maaş almaksızın görev yapan 25.000 civarında "Gönüllü Köy Korucusu" mevcuttur. Gönüllü Köy Koruculuğu sistemi 442 sayılı Köy Kanunu'nun 'Köy Korucuları ve Göreceği İşler'e ait 8. fasıldaki 74. maddeyi¹⁰ müteakip maddelere göre yürütülmektedir. Gönüllü köy koruculuğunun amacı, köylülerin kendileri ve ailelerini PKK'ya karşı korumaları olduğu için, tamamen sivillerden oluşmaktadır. Bunlar, köy muhtarı ve ihtiyar meclisinin kararı ve teklifi sonucu, ilçe kaymakamının onayı ile belirlenir ve görevlendirilirler. Kaymakamın izin vermesi halinde, gönüllü köy korucuları asıl korucularla beraber yağmacılara ve eşkıyaya karşı köy ve köylüyü korurlar.

Gönüllü köy korucuları, geçici köy korucularından farklı olarak, her ne kadar silah ve teçhizatları devlet tarafından tedarik edilse de, maaş almazlar ve teröristlere yönelik olarak yapılan

6 Bu sayı neredeyse günlük olarak değişebilmektedir. Genellikle 57.453, 57.500 gibi rakamlar verilmektedir. Bu nedenle 58.000 rakamı yuvarlak olarak verilmiştir.

7 Köy Korucuları Yönetmeliği'nin 5. maddesine göre köy korucularında aranacak şartlar şunlardır: "1) T.C.vatandaşı olmak, 2) Türkçe okur-yazar olmak, 3) Askerliğini yapmış olmak, 4) 22 yaşından küçük, 60 yaşından büyük olmamak, 5) Kamu haklarından mahrum bulunmamak, 6) Bir suçtan dolayı hüküm giymemiş olmak, 7) Yıkıcı, bölücü ve irticai faaliyetlere karışmamış olmak, 8) İyi huylu tanınmış bulunmak ve herkeste kavga çıkarmak, sarhoşluk gibi huysuzluklara sahip olmamak, 9) Görev yapacağı köyde ikamet ediyor olmak, 10) Görevini yapmasına engel olacak vücut veya akıl hastalığı veyahut vücut sakatlığı ile özürülü bulunmadığını sağlık raporu ile belgelemek." Bkz. <<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/20524.html>>.

8 "5 bin köy korucusu suç işledi," NTV-MSNBC, 28 Eylül 2005.

9 Köy Korucuları Yönetmeliği'nin 6. maddesi, köy korucusu olacak adayların seçimi ve işe alınmasını düzenlemektedir. Bu maddeye göre, "İhtiyar meclisince belirlenen korucuların isimleri, muhtar tarafından kaymakama bildirilir. İhtiyar meclisi kararına; nüfus cüzdan sureti, öğrenim durumunu gösterir belge, sağlık raporu ve 4 adet fotoğraf eklenir. Kaymakam konuyu değerlendirerek, uygun görmesi halinde onaylar ve işe alınma işlemini tamamlar. Sonuçtan, köy muhtarına bilgi verilir." Bkz. <<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/20524.html>>.

10 18.03.1924 tarihli ve 442 sayılı Köy Kanunu Madde 74: "Köy muhtarı ve ihtiyar meclisi mahsul zamanlarında çapulcular ve eşkıya türemiş ise yağmadan köy halkını korumak için köylünün eli silah tutanlarından lüzumu kadarını gönüllü korucu ayırarak bunların isimlerini bir kâğıda yazıp kaymakama götürür. Kaymakamın müsaadesi olursa bu gönüllü korucular asıl korucularla beraber yağmacılara ve eşkıyaya karşı köy ve köylüyü korurlar."

nokta operasyonlarına katılma yetkileri yoktur. Yani görev ve yetkileri sadece, 'pasif savunma' ya da diğer bir tabirle 'kendini ve köyü koruma' amacıyla sınırlıdır.

Geçici Köy Koruculuğu Sistemiyle İlgili Temel Sorunlar Nelerdir?

Ekonomik ve Sosyal Güvenceye İlişkin Sorunlar

Terör olaylarının artmasının ardından istihdam edilen Geçici Köy Korucularının özlük haklarıyla ilgili sorunlar, beklenti ve talepleri karşılayacak şekilde yıllardan beri çözülememiştir. Kendilerine düzenli bir gelir ve ciddi anlamda sağlık güvencesi sağlayacak sigortaları ve sosyal güvence mekanizmaları bulunmamaktadır. Bu noktada özellikle aile bireyleri yeterli düzeyde bir sağlık yardımı güvencesine sahip olamamaktadırlar. Terör örgütlerinin hedefi olmalarından dolayı can güvenlikleri her an tehdit altında olmasına rağmen, Geçici Köy Korucularının sağlam bir sosyal güvencelerinin olmaması, özellikle kalabalık ailelerini geçindirmek zorunda olan köy korucularını zor durumda bırakmaktadır. Hastalanmaları ya da yaralanmaları durumunda sağlık giderleri, çoğunlukla Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarından karşılanmaktadır. Köy korucularının görevde buldukları süre içinde yaralanmaları, sakatlanmaları veya ölümleri halinde, 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun hükümleri uygulanmaktadır. Bir korucu çatışma anında vurulursa tazminat ödenmekte ve ailesine de üç ayda bir maaş ödenmektedir. Aynı durum kalıcı hasarlı yaralanmalarda da geçerli olmakla birlikte, normal bir kazada öldükleri takdirde hiçbir haktan yararlanamamakta ya da çok sınırlı bir şekilde yararlanmaktadırlar. Sonuçta devlet tarafından sağlanan sınırlı yardım ve destek, köy korucularının ihtiyaçlarını karşılamayacak bir düzeydedir.

Terörün yoğun olarak yaşandığı yıllarda 58.993 geçici köy korucusu istihdam edildi. 30.300 gönüllü köy korucusuyla birlikte köy korucularının toplam sayısının 89.293'e ulaştığı belirtilmektedir. Halen aylık ücretin dışında hiçbir sos-

yal güvencesi bulunmayan Geçici Köy Korucularının sosyal güvenlik haklarını sağlamak amacıyla İçişleri Bakanlığı tarafından hazırlanan 4 Ekim 2005 tarihli, Köy Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı'yla, 442 sayılı Köy Kanunu'nun 74. maddesine bir fıkra eklenerek, hiçbir sosyal güvenlik kurumunun güvencesi altında bulunmayan¹¹ geçici köy korucuları ile bunların eşleri ve bakmakla yükümlü oldukları anne, baba ve çocuklarının muayene tetkik ve tedavilerinin, 3816 sayılı Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanun'da öngörülen şartlara bakılmaksızın, Yeşil Kart verilerek sağlanması amaçlanmaktadır.

Aslında Geçici Köy Korucularının sosyo-ekonomik durumlarını iyileştirmeyi amaçlayan yasal düzenlemelere ilişkin hazırlıklar 2004 yılından beri gündemdedir. Bu yasanın çıkması halinde Geçici Köy Korucularının birçok sorunu çözülecek gibi gözükmektedir. İçişleri Bakanlığının 2004 yılında gündeme gelen Geçici Köy Korucuları Kanun Tasarısı, geçici köy korucuları için aşağıdaki hakları öngörmekteydi:

Geçici Köy Korucuları ve bakmakla yükümlü oldukları aile fertlerine yapılacak sağlık yardımı ile ilgili olarak, 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 209. maddesi uygulanacaktı. Geçici Köy Korucularından 45 yaşını doldurmuş ve 10 yıldan az hizmeti olanlara ve 45 yaşını doldurmamış olanlara, hizmet sürelerine bakılmaksızın, görevden ayrıldıkları takdirde, almakta oldukları ücretin iki katının hizmet yılları ile çarpımını sonucunda bulunacak miktar kadar tazminat verilecek ve Geçici Köy Korucularından görev süresi içinde vefat edenlerin yakınlarına iki maaş yardım ödeneği verilecekti.

11 18.03.1924 tarihli ve 442 sayılı Köy Kanunu'nun 74. maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir: "Hiçbir sosyal güvenlik kurumunun güvencesi altında bulunmayan Geçici Köy Korucuları ile bunların eşleri, bakmakla yükümlü oldukları anne, baba ve çocuklarının muayene tetkik ve tedavileri, 3816 sayılı Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşılanması Hakkında Kanun'da öngörülen şartlara bakılmaksızın anılan Kanun hükümlerine göre yeşil kart verilerek sağlanır. Bakmakla yükümlü oldukları anne, baba ve çocuklarının tespitinde 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda belirtilen esaslar uygulanır."

45 yaşını doldurmuş ve 10 yıl hizmeti bulunan Geçici Köy Korucuları ise emekli edilecek ve bunlara 4000 ek gösterge rakamı ile her yıl bütçe kanunu ile tespit edilen memur maaş katsayısı çarpımı sonucu elde edilecek miktar kadar aylık bağlanacaktı. Emekli aylığı bağlananlar ile bakmakla yükümlü oldukları aile fertleri, 5434 Sayılı Emekli Sandığı Kanunu'nun geçici 139. maddesinde belirtilen esaslara göre sağlık yardımından yararlanacak ve aylık bağlanacak olanlara da, aynı kanununun 127. maddesine göre tanımlı kartı düzenlenecekti.¹²

Köy Koruculuğu Sisteminin Bölgedeki Aşiret Yapısı Üzerindeki Etkileri

Korucu olmayı kabul eden aşiretlerle etmeyenler arasında zaman içinde bir ayrım doğduğu ve bu nedenle “devlet dostu aşiret” ve “devlete düşman aşiret” kavramının ortaya çıktığı ileri sürülmektedir. Bu nedenle korucu olan ve olmayan aşiretler arasındaki çatışma ve çekişmelerin arttığı iddia edilmektedir. Bu durumda, Geçici Köy Koruculuğu sisteminin uzun vadede önemli bir risk unsurunu bünyesinde barındırdığını söylemek mümkündür. Bu risk, Kürt aşiretleri arasında meydana gelebilecek ciddi çatışma ve ayrışma riskidir. Bu tehlikenin ciddiye alınarak, soruna barışçıl çözüm yollarının araştırılması gerekir.

Ayrıca Başbakanlık Teftiş Kurulu Başkanı Kutlu Savaş tarafından, dönemin Başbakanının talimatıyla hazırlanan ve kamuoyunda kısaca *Susurluk Raporu* olarak bilinen (10.01.1997 tarihli ve M.001 sayılı) Araştırma Raporu'nda “Suça yatkın kamu görevlilerinin devreye girmesi ve kişisel çıkarların, merkezi tercihlerle bağdaşması ile bugün ‘çete’ olarak vasıflandırılmış yozlaşmış ilişkilerin ortaya çıktığı” vurgulanırken bu durum, bölgedeki aşiret yapısıyla ilişkilendirilmektedir.

12 Enis Tayman, “Korucular için ‘çıkış yolu’ arıyor,” *Tempo*, 30 Ağustos 2004.

13 Kutlu Savaş, *Susurluk Raporu*, s. 83. (Burada, *Aktüel* dergisinin 5 Şubat 1998 tarihinde bastırarak okuyucularına dağıttığı *Susurluk Raporu* başlıklı kitapçığındaki sayfa numaraları esas alınmıştır).

14 Hüseyin Kaçar, “Süryani köyündeki korucular jandarma tehdidiyle çıkarıldı,” *Sabah*, 13 Eylül 2004; “Jandarma, Süryanilerin boşalttığı köydeki korucuları zorla çıkarttı,” *Zaman*, 13 Eylül 2004.

Doğu ve Güneydoğu’da feodal yapının mevcudiyeti, aşiretler arası çelişkiler, Geçici Köy Koruculuğu sisteminin özünün feodal yapıya dayanması, aşiretlerin İran ve Kuzey Irak’ta uzantılarının bulunması, bölge ekonomisinin geçmişten bu yana başta uyuşturucu olmak üzere kaçakçılık temelinde şekillenmesi gibi unsurlar da illegal faaliyetlere kaynak yaratmada etkili olmuştur.¹³

Boşaltılan Köylere El Koyulması Sorunu

Bunların dışında korucular hakkındaki ciddi itihamlardan biri de bazı korucuların “bir takım köylere el koydukları”dır. Bölgede yaşanan terör olayları nedeniyle sahiplerinin 1994 yılında Avrupa’ya göç etmesi ile boşalan Şırnak’ın İdil İlçesi’ne bağlı bir Süryani Köyü olan “Sare (Sarı) Köyü” bunlardan birisi olup; bu köydeki korucular, 1994 tarihinde “terörle mücadelede daha etkin olmak amacıyla” köye yerleştirilmişler ve Süryanilerin geri dönme talebine rağmen köyü boşaltmamışlardı.

Sare Köyü’nün gerçek sahipleri olan Süryaniler, köyelerinin kendilerine iadesi için, başta Cumhurbaşkanlığı Makamı olmak üzere, Başbakanlık, Genelkurmay Başkanlığı, İçişleri Bakanlığı, Şırnak Valiliği ve İdil Kaymakamlığına yazılı müracaatlarda bulunmuşlardı. Şırnak Valiliği tarafından, koruculara köyü tahliye etmeleri için 15.06.2004 tarihine kadar süre verilmişti. Uyarılara rağmen köyden ayrılmak istemeyen ve toplam 28 evde ikamet eden korucular, İdil Jandarma Komutanlığı ekiplerinin zoruyla Eylül 2004’te köyden çıkarıldı. Yetkililer, köyün asıl sakinleri olan Süryanilerin geri dönüşünü güvence altına almak için buradaki korucuları tahliye ettiklerini belirtmişlerdir.¹⁴

Bu durum aslında tek taraflı olmaktan çok korucuları da içine alan çift taraflı bir mağduriyetti. Korucular da “idarecilerin talebi üzerine bu köye yerleştiklerini, bir gün ‘görev’ nedeniyle köydeki korucular olarak karakola çağrıldıklarını, gece orada bekletildiklerini ve jandarma ekiplerinin gece köye giderek, ailelerini köyden çıkardıklarını, eşyalarını bile almalarına izin verilmemesini, toplam 300 kişi olduklarını, gidecek

evleri olmadığı için yakınlarının yanına yerleşeceklerini” ileri sürüyorlar ve “mağduriyetlerinin giderilmesi için kendilerine ev yapılmasını” talep ediyorlardı.¹⁵

Köy korucularının başlangıçtaki “göçe zorlama” uygulamalarında yer aldıkları ve bu amaçla cinayet ve adam kaçırmaya olaylarına karıştıkları ileri sürülmüştür. Bazı yerlerde zorla evlerinden sürülen Kürt kökenli köylülerin mal varlıklarına köy korucularının el koydukları, özellikle de onlardan kalan boş arazileri kullandıkları ve geri dönen sahiplerine saldırmaya başladıkları konusunda yaygın bir biçimde yer almıştır.¹⁶

Örneğin; 31 Temmuz günü Ağrı'nın Diyadin İlçesi'ne bağlı Akpazar Köyü yakınlarındaki Kankalesi Yaylası'na baskın düzenleyen korucuların, Şemsettin Sarıhan, Şamil Sarıhan, Remzi Sarıhan, Mustafa Sarıhan ve Ali Sarıhan adlı köylüleri öldürdükleri, Kemal Sarıhan adlı köylüyü de yaraladıkları iddia edilmiştir. Saldırıyı Akpazar Köyü korucuları Mustafa Gündoğdu, Mahmut Gündoğdu, Ahmet Gündoğdu, Ercan Gündoğdu ve Kıyas Gündoğdu'nun “Sarıhan ailesinin hayvanlarının kendi arazilerine girdiği” gerekçesiyle düzenlediği ileri sürülmüştür.¹⁷

2005 Yılında Süregelen Sorunlar ve Tartışmalar

“Gizlilik” Tartışması

Geçici Köy Korucularıyla ilgili olarak, 2005 yılında önemli bir gündem ve tartışma yaratan olaylardan birisi de Doğu ve Güneydoğu'da istihdam edilen Geçici Köy Korucularıyla ilgili olarak “gizli” bir yönetmeliğin olduğu şeklinde basında çıkan haberlerdi.

CHP Diyarbakır Milletvekili Mesut Değer'in, Adalet Bakanı Cemil Çiçek tarafından yazılı olarak yanıtlanması talebiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Başkanlığına sunduğu “hükümetin ‘gizli yönetmelik’ çıkartıp çıkartmadığı” şeklindeki soru önergesini yazılı olarak cevaplandıran Adalet Bakanı Cemil Çiçek, Geçici Köy Korucularıyla ilgili yönetmeliğin “Terörü önlemeye yönelik olarak istihdam edilecek olan per-

sonelin atanmasını, görev alanlarının belirlenmesini, görevlerini, sorumluluklarını, eğitimlerini ve işten çıkarılmalarını düzenleyen Geçici Köy Korucuları Yönetmeliği'nin *Resmi Gazete*'de yayımlanmasının birtakım mahsurları da beraberinde getireceği”¹⁸ gerekçesiyle *Resmi Gazete*'de yayımlanmadığını açıklamıştı.

Bakan Çiçek, yazılı cevabında, Anayasa'nın 124. maddesinde hangi yönetmeliklerin *Resmi Gazete*'de yayımlanacağını kanunda belirtileceğinin hükme bağlandığını vurgulamış ve 3011 sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanacak Olan Yönetmelikler Hakkında Kanun'un 1. maddesinin ikinci fıkrasında ‘Ancak milli emniyet ve milli güvenlikle ilgili olan ve gizlilik derecesi taşıyan yönetmelikler yayımlanmaz” hükmüne atıfta bulunmuştu.¹⁹ Adalet Bakanı Cemil Çiçek, bu uygulamanın hukuka uygun olduğunu, Geçici Köy Korucuları ile ilgili yönetmeliğin iptali için açılan bir davada Danıştayın konuyla ilgili verdiği karara da atıfta bulunarak açıklıyordu.²⁰

Geçici Köy Koruculuğu kurumunun ülkemizin gündemine yaklaşık 12 yıldır yer alan bölücü terörü önlemeye yönelik olarak getirildiği açıktır. Bu itibarla terörü önlemeye yönelik olarak istih-

15 “Korucular yakalandı,” *Radikal*, 29 Eylül 2002.

16 Bu konuyla ilgili olarak basına yansıyan haberler için bkz. “Korucular Yakalandı,” *Radikal*, 29 Eylül 2002. 1997'de Şırnak'ın Beytüşşebap İlçesi'nde Mezra Belediye Başkanı Hüsnü Timur, kardeşinin gözetimine alınması üzerine 300 korucuyla adliyeyi bastı ve kardeşini serbest bıraktı. 11 Eylül 1997'de Cizre'de bir düğünde bir korucunun el bombası yanlışlıkla patladı. Paniğe kapılan korucuların rasgele ateşi sonucu dokuz kişi yaşamını yitirdi, 57 kişi yaralandı. 2 Nisan 2001'de Silvan'ın Malagir Köyü'nde korucular, kamyonetlerinden inen köylüleri taradı. Bir kişi ölüyor, diğer üç köylü ise kaçtı. 17 Kasım 2001'de Diyarbakır Silvan'da 12 yaşındaki “Necla Tünle” isimli kız, korucu başı Abdulsamet Sümbül'ün akrabalarıyla kaçırıldı. 40 gün alıkonulan Tünle'yi asker kurtardı. 3 Haziran 2002'de Şırnak'ın Beytüşşebap İlçesi'nde polise eroin satmak isteyen korucu Mehmet Yüce, suçüstü yakalandı. Yüce'nin verdiği bilgiler doğrultusunda iki korucunun evinde beş kilogram eroin ele geçirildi. 9 Temmuz 2002'de Muş'un Malazgirt ilçesine bağlı Nureddin Köyü'nde ot biçmek isteyen köylülere korucuların açtığı ateş sonucunda üç kişi öldü. 29 Temmuz 2002'de İzmir'den Muş'taki köyleri Suluca'ya dönen Ethan Ailesi'nin evini tarayan korucular, 15 yaşındaki Netice Ethan'ı yaraladı. 21 Ağustos 2002'de Maraş'ta çobanlık yapan üç kişi, “Hasan Dağlan” adlı korucu tarafından öldürüldü.

17 Türkiye İnsan Hakları Vakfı, “Ağustos 2004 Raporu,” bkz. <http://www.tihv.org.tr/rapor/2004_08/agukurtsorunu.html>, [Erişim Tarihi: 08.01 2006].

18 “Gizli yönetmelik, soru önergesiyle ortaya çıktı,” *Zaman*, 25 Temmuz 2005; “Koruculara ‘gizli’ yönetmelik,” *Yeni Şafak*, 14 Ağustos 2005.

19 “Gizli yönetmelik, soru önergesiyle ortaya çıktı,” *Zaman*, 25 Temmuz 2005.

20 “Koruculara ‘gizli’ yönetmelik,” *Yeni Şafak*, 14 Ağustos 2005.

dam edilecek olan bu personelin atanmasını, görev alanlarının belirlenmesini, görevlerini, sorumluluklarını ve işten çıkarılmalarını düzenleyen Geçici Köy Korucuları Yönetmeliği'nin *Resmi Gazete*'de yayımlanmasının birtakım mahsurları da beraberinde getireceği kuşkusuzdur.

Kuşkusuz bu durum ve uygulama, demokratik kamu yönetimi anlayışının temel unsurlarından birisi olan 'saydamlık ilkesi' ve 'hukuk devleti' anlayışına ilişkin teamüllerle çelişmektedir. Bir ülkede güvenliği sağlamakla görevli polis, jandarma ve benzeri teşkilatların yetkileri, işe alımları, eğitimleri vs. nasıl biliniyorsa ve bilinmesi gerekiyorsa, korucularınki de bilinmelidir. Bu konu, Max Weber'in 'bürokrasinin özgül buluşu' olarak nitelediği 'resmi sır' kavramını akla getirmektedir. Diğer bir ifadeyle 'gizlilik,' vatandaşlarla idare arasındaki iletişimi ve bilgi paylaşımını engelleyen olumsuzluklara yol açabilmektedir.

Dünya Ticaret Örgütü'ne göre, kamu yönetiminde saydamlığın üç ana koşulu bulunmaktadır. Bunlar; konuyla ilgili yasaların, düzenlemelerin ve diğer politika belgelerinin kamuya açıklanması, ilgili taraflara her türlü yasal düzenlemelerin duyurulması ve yasal düzenlemelerin yeknesak, tarafsız ve akılcı bir şekilde kullanılmasıdır.²¹

21 World Trade Organization, Working Group on the Relationship between Trade and Investment, "Transparency," WT/WGTI/W/109, (02-1561), 27 Mart 2002, s. 1. Bkz. <<http://www.dfait-maeci.gc.ca/tna-nac/documents/W109-e.pdf>>, [Erişim Tarihi: 30 Nisan 2006].

22 Köy Korucuları Yönetmeliği, 16. madde (Koruculara Yasak Olan İşler): "Koruculara yasak olan işler şunlardır: "1) Koruculuktan başka iş yapmak, örneğin dükkân, kahvehane, han açıp işletmek veya bunlara ortaklık etmek; 2) Köylüden herhangi birinin veya kendi hizmetinde bulunmak için izinsiz görevini terk etmek; 3) Koruduğu bağ ve bahçe ve ekinlerden fuzulî faydalanmak; 4) Kendi hayvanlarını otlatmak ve köye çobanlık etmek; 5) Levha, elbise ve silah ve cüzdanını üzerinde taşımamak veya değiştirmek." Bkz. <<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/20524.html>>.

23 "5 bin köy korucusu suç işledi," *NTV-MSNBC*, 28 Eylül 2005.

24 Köy Korucuları Yönetmeliği, 17. madde (Koruculuk Görevlerine Son Verilmesi): "Görevinde kayıtsızlığı ve tembelliği ve 16. maddede sayılan yasak işleri yapan koruculara, ihtiyar meclisi tarafından önce uyarma, ikincisinde kınama cezası verilir ve her iki ceza da tezkerelerine işaret edilir. Üçüncü defasında işten çıkarılır. İzinsiz veya özürsüz olarak görev yerine iki gündend fazla gelmeyenler veya terk edenler işten çıkarılır. Ayrıca, silahını ve cephanesini kayıtsızlığı yüzünden kaybeden veya isteğiyle başkasının eline geçmesine neden olan korucu hemen işten çıkarılarak, hakkında ayrıca ceza uygulanmak üzere kaymakamlığa haber verilir ve silah ve cephane parası ödettirilir."

Suç İşleme²²

Geçici Köy Korucularının terörle mücadelede sağladıkları önemli yararların yanı sıra yol açmış oldukları sorunların başında, bazı korucuların kirli ve karışık işlere bulaşmış/bulaştırılmış, yasa dışı faaliyetlerde kullanılmış olmaları gelmektedir. Köy korucularının köklü bir eğitimden geçmemiş olmaları, çoğunun eğitim düzeyinin düşük olması, yaşamış oldukları ekonomik sorunlar, bunların yasa dışı yapılanmalar ve organize suç örgütleri tarafından istismarını kolaylaştırabilmektedir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerimizde görev yapan bir kısım korucuların haraç, kaçakçılık, şantaj, cinayet gibi yasa dışı faaliyetlerde kullanıldıklarına ilişkin önemli göstergeler vardır. 2005 yılında bazı köy korucularının isimleri de, JİTEM'e isnat edilen bir takım olaylarda geçmiştir. İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu CHP İzmir Milletvekili Türkan Miçooğulları'nın soru önermesine Eylül 2005'te verdiği cevapta, koruculuk sisteminin uygulanmaya başlanmasından bugüne kadar geçen 20 yıl içinde, 4 bin 972 geçici köy korucusunun suç işlediğini, bunlardan 853'ünün tutuklandığını açıklamıştır.²³

Aksu'nun açıklamasına göre, koruculuk sisteminin uygulanmaya başlandığı 26 Mart 1985 tarihinden bugüne kadar terör suçlarıyla ilgili 2384, mala karşı işlenen suçlarla ilgili 934, şahsa karşı suçlarla ilgili 1234, kaçakçılık suçlarıyla ilgili 420 olmak üzere, toplam 4972 geçici köy korucusu suç işlemiş, 853 geçici köy korucusu tutuklanmıştır.

Bu konuda edinmiş olduğumuz son verilere göre, Geçici Köy Korucularından son 18 yılda suç işleyenlerin sayısı 4938 kişidir. 928 adet mala karşı işlenen suç, 1215 şahsa karşı işlenen suç ve 411 adet kaçakçılık suçu, 2384 adet diğer suçlar işlenmiş olup, suç işleyen Geçici Köy Korucusu sayısının genel mevcuda oranı yüzde 8.5'tir. İşlenen suçun türüne göre, Köy Korucuları Yönetmeliği'nin 17. maddesi uyarınca Geçici Köy Korucularının görevlerine son verilebilmektedir.²⁴

Köy korucularının karıştıkları suçların sayısında son iki yılda artış olduğunu gözlemlemek mümkündür. Zira İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu'nun CHP Diyarbakır Milletvekili Mesut Değer'in soru önermesine 20 Haziran 2003'te verdiği cevapta, son 18 yılda 4804 korucu hakkında suç işlediği gerekçesiyle işlem yapıldığını ifade etmişti. İşlem yapılan bu suçların 2376'sının muhtelif suçlar, 2275'inin ise PKK'ya yardım ve yataklık suçu olduğu belirtilmişti. Bu suçların niteliği ise, haberin yayımlandığı *Tempo* dergisinde, şu şekilde yer alıyordu:²⁵ Gasp ve soygun, öldürme, yaralama, zabıta kuvvetleriyle çatışma, zabıta kuvvetlerine toplu tecavüz, meskene ve araçlara silahlı tecavüz, adam kaçırmaya, patlayıcı madde kullanma, kasten ev ve ot yangını, teröre yardım ve yataklık, uyuşturucu madde kaçakçılığı, silah ve mühimmat kaçakçılığı, gümrük ve tekel ürünleri kaçakçılığı, canlı hayvan kaçakçılığı, tarihi eser kaçakçılığı, cebren ırza geçme, köy ve aşiretler arası silahlı çatışma, silahla kız ve kadın kaçırmak, izinsiz silah bulundurma, dolandırıcılık, mesken masuniyetini ihlal, büyük ve küçükbaş hayvan hırsızlığı, oto hırsızlığı.

İçişleri Bakanı Abdülkadir Aksu, 16 Eylül 2003 tarihinde yapmış olduğu diğer bir açıklamada da, 22 ildeki toplam korucu sayısının Nisan 2003 itibarıyla 58 bini aştığını ve bunların devlete bir aylık maliyetinin 15 trilyon lira ve bu dönemde korucuların aylığının, tazminat da dâhil 253 milyon lira olduğunu; 2376 köy korucusu hakkında suç işledikleri iddiasıyla soruşturma açıldığını belirtmişti.²⁶

12.10.1995 tarihli “Ülkemizin Çeşitli Yörelerinde İşlenmiş Faili Meçhul Siyasal Cinayetler Konusunda Meclis Araştırma Komisyonu (10/90) Raporu”nda da²⁷ Geçici Köy Koruculuğu sisteminin “itirafçılık gibi amacından saptırılmış, bölgede bazı kimselerin devletten geçinme yolu olarak görülmesine yol açtığı” vurgulanmış ve Geçici Köy Korucularının yasa dışı eylemlerdeki rollerine değinilmiştir.²⁸ Söz konusu TBMM Araştırma Komisyonu Raporu'nda köy korucularıyla ilgili olarak yer alan bazı ifadeler, konunun bu dönemdeki vahametini ortaya koymak için oldukça yeterliydi:

Bölgede vatandaş, devletin otorite zafiyetini görün korkudan devlete bilgi verme akışını durdurduğundan, bazı kamu görevlileri korucuları kullanarak bunu sağlamaya çalışmışlar, bunda da başarılı olamamışlardır. Korucu olan bazı şahıslar, hem yasa dışı örgütlere korkudan veya istemeyerek yardımcı olmuşlar, hem de devletten her ay maaşlarını almışlardır. Bunlardan bazıları da koruculuk kimliğini kullanarak rahatça, aranmadan silah ve uyuşturucu kaçakçılığı yapmışlardır. Bölgede halen silah ve uyuşturucu kaçakçılığının büyük bir kısmının denetimi korucuların elinde bulunmaktadır. Yörede etkili olan kişiler, koruculuğu hâkimiyetlerine dayanak olarak kullanmışlar, korucu başı olan aşiret ağaları eskisinden daha beter kural tanımaz ve acımasız bir şekilde bölgede kendi yandaşları olmalarına baskı kurmuş, bunları “PKK mensubu” diye güvenlik güçlerine bildirmişlerdir. Bir kısım korucular, kan davalı oldukları köylüleri PKK örgütüne mensup olduğu iddiasıyla öldürmüş, baskı yapıp köylerini terke zorlamıştır.²⁹

Yüzüncü Yıl Üniversitesi ile Jandarma Asayiş Komutanlığının 2001 yılında ortaklaşa olarak bölgedeki 19 köyde gerçekleştirdikleri araştırma, korucuların devletten çok aşiret liderine bağlı olduğunu, maaş alan devlet memuru anlayışının yaygınlaşması sonucu üretici olma özelliklerinin azaldığını, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı başta olmak üzere çeşitli yasa dışı faaliyetlere karıştıklarını ortaya koymuştur.³⁰

Sonuç ve Değerlendirme

Geçici Köy Korucuları, 1990'lı yılların sonunda ve 2000'li yıllarda PKK terörünün eski şiddetini kaybetmesiyle birlikte yeniden gündeme gelme-

25 Enis Tayman, “Korucular için ‘çıkış yolu’ aranıyor,” *Tempo*, 30 Ağustos 2004.

26 “Bölgenin ve Devletin Sırtındaki Kambur Koruculuk,” *Göç-Der Haber Bülteni* No. 26, 2003, s. 11. Aktaran: Füsün Üstel, “Zorunlu İç Göç Sonrası Köye Dönüş (ön) Raporu,” TESEV, 2004, s. 44.

27 Esas No: 10/90, Sayı No: A.01.1.GEÇ/300-554, Karar No: 10 (12.10.1995).

28 Fedai Erdoğan, *TBMM Faili Meçhul Siyasal Cinayetleri Araştırma Komisyon Raporu* (İstanbul: Gizli Saklı Yayınevi, 2005), s. 99.

29 a.g.e., s. 101.

30 “Bölgenin ve Devletin Sırtındaki Kambur Koruculuk,” *Göç-Der Haber Bülteni* No. 26, 2003, s. 10. Aktaran: Füsün Üstel, “Zorunlu İç Göç Sonrası Köye Dönüş (ön) Raporu,” TESEV, 2004, s. 35-36.

ye başladı. Fakat bu kez tartışılan, sistemin devam edip etmeyeceği konusuydu. Bazı çevreler, sistemin artık kaldırılması gerektiğini açıkça telaffuz etmeye başladılar. Örneğin, 2003 yılının Temmuz ayında Avrupa Birliğine uyum çerçevesinde köy korucularının tasfiye edileceğine dair haberler basında yayımlandı.

Bunun üzerine ortaya çıkan “koruculuk sistemi kaldırılacak” söylentileri, korucuları huzursuz etmeye başladı. Korucuların ülkeye olan maliyeti de hesaba katılarak hem devlet hem de korucular açısından makul bir çıkış yolu arayışı başlatıldı. Bu sistemin kaldırılması durumunda, daha önce PKK'ya karşı verilen mücadelede yer almış bulunan Geçici Köy Korucularının savunmasız birer hedef haline gelme olasılığı ortaya çıkacaktı. Üstelik köy korucusu olmaları nedeniyle, daha önceki mesleklerini bırakmış ve tüm geçimlerini bu mesleğe bağlamış olan kişilerin ekonomik anlamda çok zor durumda kalmaları da söz konusu olacaktı. Ayrıca bu insanların, kendilerini kullandıktan sonra köşeye atılmış hissetmeleri de kaçınılmazdı.

Ancak başlangıçta kendi yerleşim birimlerinde tarım ve hayvancılıkla geçimlerini sağlayan bu insanlar, zaman içerisinde koruculuğun yaşam biçimleri haline dönüşmesiyle birlikte üreten değil tüketen bir sınıf haline gelmişlerdir. Güvenliğin sağlanması ve varlıklarının sorgulanmaya başlamasıyla birlikte, eski yaşamlarına dönmekteki zorluklar da gündeme gelmeye başlamıştır. Hükümetler, genel olarak korucuları kırarak bir karar almaktan çekinmektedirler. Çünkü koruculuk genellikle aşiretler tarafından yapılmakta ve bazı aşiretler, binlerce kişilik korucu gücü ve mensuplarıyla bölgede oldukça etkili olmakta, en azından önemli bir oy potansiyeline sahip olmaktadır. Bu nedenle, hem siyasi açıdan hem de önemli bir milis kuvveti olarak dikkate değer bir güce sahip olan koruculuğun sürmesinde bu faktörler kuşkusuz önemli bir rol oynamaktadır.

31 Teklif No: 13, s. 92-93.

32 Türkiye İnsan Hakları Hareketi Konferansı, 25-26 Kasım 2000, Nihai Rapor ve Sonuç Bildirisi için bkz. <<http://www.turkeforum.net/konf/conf3-tr.html>>.

Kutlu Savaş'ın *Susurluk Raporu*'nun “teklifler” kısmında yer alan şu değerlendirme gerçekçiliğini korumaktadır: “Bölgede mevcut yarı-feodal yapının daha da güçlenmesine sebep olan, aşiretlere dayalı Geçici Köy Koruculuğu sistemi sebebiyle bölgede aşiret yapısının çözülmesi durmuş hatta daha etkili hale gelmiştir. Aşiret beyleri ve aile reisleri sağlanan bu gelirle daha da güçlenmişler ve farklı suç ve terör organizasyonları ortaya çıkmıştır. Bölgede yerleşik belli aile ve aşiretlerin sistemdeki etkinliğini kırmak gereklidir.”³¹

Geçici Köy Koruculuğu sisteminin kaldırılmasına karar verilmesi halinde, ortaya çıkacak her türlü güvenlik, ekonomik ve sosyal nitelikli sorunların önceden belirlenerek gerekli önlemlerin peşinen alınması gerekir. Geçici Köy Koruculuğu sisteminin devam etmesine karar verildiği takdirde de teröre karşı verilen mücadelede 1400 can veren Geçici Köy Korucularının sosyal güvenliklerinin sağlanması, suça bulaşmamaları, her türlü olumsuzlukların önüne geçilmesi ve yasalara bağlı olarak görevlerini yapanların beklentilerinin karşılanması gerekir. Bu amaca yönelik olarak Geçici Köy Koruculuğu sistemine ilişkin sorunları çözmek ve Geçici Köy Korucularının sosyal güvencelerini artırmak ve ekonomik durumlarını iyileştirmek amacıyla hükümet tarafından planlanan düzenlemelerin, başta Köy Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı olmak üzere gerçekleştirilmesi gerekir.

Köy Koruculuğu uygulaması konusunda bazı sivil toplum kuruluşları, koruculuk sisteminin tasfiye edilmesi, zorla korucu yapılmış olanların sivil hayata katılımları yönünde iyileştirme olanaklarının geliştirilmesi gerektiği düşüncesindedirler.³² Yukarıda atıfta bulunulan Yüzüncü Yıl Üniversitesi ile Jandarma Asayiş Komutanlığının 2001 yılında gerçekleştirdikleri araştırmada koruculuk sisteminin çözümü ve geleceği konusunda üç öneri yer almaktadır. Bunlardan ilki, korucuların bitki örtüsü zayıf dağ ve tepelelerin ağaçlandırılmasında, uzun dönemde ise bir bölümünün doğal ve sürdürülebilir kaynakların korunmasında kullanılmasıdır. İkinci öneri,

başka bölgelerdeki kamu kuruluşlarının niteliksiz işgücü ihtiyacının korucularla çözümlenmesidir. Üçüncü öneri ise, köy korucularına başka yerleşim alanlarında istihdam olanakları sunulmasının korucuların yerleşik düzenini bozacağı gerekçesiyle korucuların kendi istekleriyle silahlarını teslim ederek bu görevi bırakmalarınıdır.³³

Ayrıca TESEV'in 2005 yılında yayınlanan "Türkiye'de Ülke İçinde Yerinden Edilme Sorunu: Tespitler ve Çözüm Önerileri" başlıklı raporunda da Geçici Köy Korucularına ilişkin olarak aşağıdaki ifadelere yer verilmektedir: "Toplumsal barış ve güven ortamının sağlanması için, hem PKK militanlarının hem de korucuların topluma yeniden kazandırılması büyük önem taşıyor. Bu kişilerin silahsızlandırılmaları ve sicilleri engellemediği takdirde istihdam edilmelerinin önünün açılması için merkezî bir politika üretilmesi önem taşıyor. Ancak, her iki kesimin de istihdamında belirli alanlar (eğitim, güvenlik gibi) kapsam dışında bırakılmalı. Özellikle korucular konusunda, inisiyatifin yerel çözüm mekanizmalarına bırakıldığı örneklerin ve yanlış istihdam politikalarının, hem toplumsal gerilimi arttırdığı hem de yeni sorunlar ürettiği gözleniyor. Ayrıca korucu-köylü, korucu-militan ve militan-köylü arasındaki husumetlerin giderilmesi gerekiyor. Bunlara ek olarak, koruculara sosyal güvenlik hakları verilmesi suretiyle yeniden çatışmalara ya da konumlarını kullanarak şiddet ve çıkar ilişkilerine girmelerinin önüne geçilmeli. Bu gibi merkezî çözümler yanında, toplumsal mutabakatın sağlanması yönünde STK'lara da önemli görevler düşüyor."³⁴

Köy koruculuğu sisteminin, Doğu ve Güneydoğu Bölgelerimizde önemli fonksiyonlar gördüğü açıktır. Bu fonksiyonlar iki yönlüdür. Birincisi, köy korucularının terörle mücadelede oynamış oldukları role bağlı olarak bölgenin güvenliğinin sağlanmasına katkıları ve ikincisi de bölgeye özellikle istihdam sağlayıcı ekonomik katkısıdır. Bu nedenle bölgede köy koruculuğu sisteminin "kurumlaştığını" söylemek mümkündür. Terörle mücadelede kendilerine duyulan ihtiyaç azalsa bile, ikinci unsur nedeniyle alternatif kurumlar yaratılmadan kaldırılması, son derece sakın-

calı sonuçlar doğurabilir. Zira köy koruculuğu, bölgede yaklaşık 60.000 ailenin, halk tabiriyle "ekmek kapısı" haline gelmiştir.

Köy Korucuları, yukarıda da açıkladığımız gibi, ilgili mevzuat gereği bağlı buldukları İlçe Jandarma Komutanına bağlı olarak çalışmakta, emirleri onlardan almaktadırlar. Bu nedenle ilgili jandarma birimleri, köy korucularıyla ilgili ortaya çıkan olumsuzlukların önlenmesinde önemli bir fonksiyona sahiptirler. Özellikle köy korucuları ve itirafçıların adlarının karıştıkları bir takım faaliyetlerin, organize bir görünüm arz ettiği göz önünde bulundurulduğunda, jandarma teşkilatı mensuplarını zan altında bırakacak olaylara fırsat verilmemesi gerekir.

Sonuç olarak, Geçici Köy Koruculuğu sistemi, Türkiye'nin yıllardır terörle mücadele etmek durumunda kaldığı Doğu ve Güneydoğu Bölgesi'nin coğrafi ve sosyo-ekonomik şartlarının bir sonucu olarak kurumlaşmıştır. Bu durumda, bu kurumun ifa etmiş olduğu asayiş ve güvenliğe ilişkin fonksiyonlarla birlikte, bölgede önemli sayıda vatandaşa sağladığı ekonomik desteğe alternatif yaratılmadıkça kaldırılması sakıncalı görünmektedir. Bu nedenle her şeyden önce, köy koruculuğu uygulamasına gerek bırakmayacak bir güvenlik sistemi oluşturulsa bile meselenin sadece bir güvenlik meselesi olmaması nedeniyle, ekonomik ve sosyal içerikli alternatif uygulamaların yürürlüğe konması zorunludur.

33 "Bölgenin ve Devletin Sırtındaki Kambur Koruculuk," *Göç-Der Haber Bülteni* No. 26, 2003, s. 10. Aktaran: Füsün Üstel, "Zorunlu İç Göç Sonrası Köye Dönüş (ön) Raporu," TESEV, 2004, s. 37.

34 Tamer Aker, A. Betül Çelik, Dilek Kurban, Turgay Ünalan ve Deniz Yüksekler, "Türkiye'de Ülke İçinde Yerinden Edilme Sorunu: Tespitler ve Çözüm Önerileri," TESEV, 2005, s. 10. Bkz. <http://www.tesev.org.tr/etkinlik/TESEV_UYE_Grubu_Raporu.pdf>.